

Informator

Materiał podsumowujący warsztaty dla organów sądowych, organów ścigania i organów kontroli
zorganizowane w ramach projektu

POIS.02.04.00-00-0077/17-00 „Droga do czystego środowiska - program edukacyjno-promocyjny na
rzecz wzmocnienia świadomości społecznej korzystania ze środowiska z poszanowaniem ogólnie
przyjętych zasad i norm”

Główny Inspektorat Ochrony Środowiska

Warszawa 2019

Niniejszy informator przygotowano w ramach projektu POIS.02.04.00-00-0077/17 „Droga do czystego środowiska - program edukacyjno-promocyjny na rzecz wzmocnienia świadomości społecznej korzystania ze środowiska z poszanowaniem ogólnie przyjętych zasad i norm”, finansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020, II Oś Priorytetowa Ochrona Środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu, Działanie 2.4: Ochrona przyrody i edukacja ekologiczna.

Autorzy: Anna Dębowiec, Przemysław Kurowicki, Andrzej Langowski, Anna Nehring, Anna Popławska, Patrycja Stawiarz.

© Copyright by Główny Inspektorat Ochrony Środowiska

Wawelska 52/54

00 – 922 Warszawa

Warszawa, 2019

SPIS TREŚCI

Zagadnienia omawiane na warsztatach – podsumowanie	4
1. Zadania i kompetencje Inspekcji Ochrony Środowiska	4
a) uprawnienia kontrolne IOŚ	5
2. Zasady funkcjonowania systemu gospodarki odpadami w Polsce w oparciu o obowiązujące przepisy prawa	6
3. Transgraniczne przemieszczanie odpadów	15
a) międzynarodowe przemieszczanie odpadów	15
b) przemieszczanie odpadów w postaci pojazdów	19
4. Krajowe Formy Ochrony Przyrody	22
a) założenia ochrony przyrody – kontekst historyczny	22
b) formy ochrony przyrody obowiązujące w Polsce	23
c) rozmieszczenie krajowych form ochrony przyrody	26
Tematy uzupełniające	27
I. Monitoring środowiska	27
a) jak gromadzone, przetwarzane i udostępniane są dane	27
II. Rejestry i inne serwisy prowadzone w GIOŚ	29
Źródła:	31

ZAGADNIENIA OMAWIANE NA WARSZTATACH – PODSUMOWANIE

I. ZADANIA I KOMPETENCJE INSPEKCJI OCHRONY ŚRODOWISKA

Inspekcja Ochrony Środowiska (IOŚ) została powołana do kontroli przestrzegania przepisów o ochronie środowiska oraz badania i oceny stanu środowiska ustawą z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz.U. z 2018, poz. 1471 z późn. zm). Tym samym IOŚ jest jednym z organów realizujących zadania służące zapewnieniu właściwej ochrony środowiska i zasobów przyrodniczych Polski.

IOŚ posiada szeroki zakres zadań, ujęty w przepisach ww. ustawy w Art. 2.

Do podstawowych zadań IOŚ należą:

- Kontrola podmiotów korzystających ze środowiska w zakresie przestrzegania przepisów o ochronie środowiska oraz decyzji ustalających warunki korzystania ze środowiska;
- Prowadzenie Państwowego Monitoringu Środowiska;
- Wydawanie decyzji wstrzymujących działalność prowadzoną z naruszeniem wymagań ochrony środowiska;
- Wykonywanie zadań w zakresie międzynarodowego przemieszczania odpadów;
- Udział w przekazywaniu do użytkowania obiektów lub instalacji jako przedsięwzięć mogących zawsze znacząco lub potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko;
- Przeciwdziałanie poważnym awariom oraz sprawowanie nadzoru nad usuwaniem ich skutków;
- Wykonywanie pomiarów wielkości emisji oraz poziomu substancji lub energii występujących w środowisku;
- Zapewnianie wysokiej jakości badań i pomiarów prowadzonych przez laboratoria IOŚ m.in. poprzez system akredytacji, procedur badawczych, badań biegłości i badań porównawczych.

Organami IOŚ są:

- Główny Inspektor Ochrony Środowiska (GIOŚ) – jako centralny organ administracji rządowej, obsługiwany przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska i nadzorowany przez Ministra Środowiska

GIOŚ kieruje działalnością IOŚ, między innymi poprzez:

- ustalanie ogólnych kierunków działania Inspekcji Ochrony Środowiska oraz wydawanie zaleceń i wytycznych określających sposób postępowania w trakcie realizacji zadań;
- określanie zasad współdziałania z innymi organami administracji publicznej;
- organizowanie i koordynowanie kontroli podmiotów korzystających ze środowiska, o zasięgu ponadwojewódzkim;
- organizowanie szkoleń pracowników Inspekcji;

- współpracę z organami państw członkowskich UE i państw trzecich oraz organizacjami międzynarodowymi;
- nadzorowanie 15 Regionalnych Wydziałów Monitoringu Środowiska (RWMS), którzy realizują zadania PMŚ na terenie województwa w zakresie: opracowania wojewódzkich programów państwowego monitoringu środowiska, ocen jakości środowiska oraz udostępniania informacji o środowisku.

- 16 Wojewódzkich Inspektorów Ochrony Środowiska (WIOŚ) – jako organy rządowej administracji zespolonej w województwie, obsługiwane przez 16 Wojewódzkich Inspektoratów Ochrony Środowiska i 34 Delegatury, nadzorowane przez wojewodów.

WIOŚ kieruje działalnością IOŚ na obszarze danego województwa, w tym:

- wykonuje zadania Inspekcji zgodnie z ogólnymi kierunkami działania i zaleceniami GIOŚ;
- ustala, w porozumieniu z wojewodą, kierunki działania oraz roczne plany pracy IOŚ na obszarze województwa.

IOŚ współpracuje z Szefem Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych w zakresie niezbędnym do realizacji jego zadań ustawowych.

A) UPRAWNIENIA KONTROLNE IOŚ

Znowelizowaną w 2018 r. ustawą o Inspekcji Ochrony Środowiska (ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018, poz. 1479)) rozszerzone zostały uprawnienia kontrolne tych organów w celu wzmocnienia działań kontrolnych.

Wprowadzone zmiany o największym znaczeniu to:

- rozszerzenie uprawnień inspektora IOŚ, podczas wykonywania kontroli, m.in. możliwość przeprowadzenia czynności kontrolnych z użyciem bezzałogowych statków powietrznych, wzmocnienie już istniejącego uprawnienia inspektora do wzywania i przesłuchiwania osób o rygor odpowiedzialności karnej, możliwość żądania okazania dokumentów finansowych oraz dokumentów w celu ustalenia tożsamości osób, obok wcześniej funkcjonującego uprawnienia wstrzymania ruchu IOŚ ma możliwość nakazywania uruchomienia instalacji lub urządzenia w zakresie niezbędnym do przeprowadzenia badań,
- ściąganie przestępstw przeciwko środowisku, w tym wnoszenie i popieranie aktów oskarżenia,
- możliwość wydawania przez WIOŚ w trakcie kontroli decyzji wstrzymującej działalność stwarzającą zagrożenie zdrowia lub życia ludzi albo zagrożenie pogorszenia stanu środowiska - w rygorze natychmiastowej wykonalności do tej decyzji,
- wprowadzenie dla inspektorów IOŚ możliwości wykonywania kontroli w systemie całodobowym tj. pracy zmianowej, pozwalającej na przeprowadzanie kontroli również w porze nocnej. Dotyczy to w szczególności przypadków nieprzestrzegania przez przedsiębiorców przepisów korzystania ze środowiska, czy wręcz przeciwdziałaniu przestępstwom lub

wykroczeniom, powodującym występowanie zagrożeń dla życia bądź zdrowia ludzi lub dla środowiska,

- umożliwienie prowadzenia innych czynności poza trybem kontrolnym, z wykorzystaniem instrumentów prawnych i technicznych na potrzeby postępowania administracyjnego, polegających m.in. na obserwowaniu i rejestrowaniu przy użyciu nowoczesnych środków technicznych, w tym dronów, zatrzymywanie lub przeszukiwanie pojazdów przewożących towary/odpady oraz kontroli dokumentów w tym zakresie - w sytuacji powzięcia uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa przeciwko środowisku lub wykroczenia,
- rozszerzenie katalogu organów, do których IOŚ może wystąpić o pomoc w przeprowadzaniu czynności kontrolnych w tym precyzyjne określenie na czym polega pomoc wskazanych w ustawie organów i co istotne - wskazane w ustawie organy nie mogą odmówić udzielenia pomocy IOŚ,
- umożliwienie prowadzenia tzw. kontroli krzyżowych w obszarach nielegalnych działań, które obejmują obszar kilku województw. Realizacją kontroli zajmą się wyspecjalizowane zespoły kontrolne powołane przez GIOŚ, składające się z inspektorów z różnych wioś i GIOŚ,
- prowadzenie kontroli interwencyjnych po okazaniu legitymacji służbowej potwierdzającej tożsamość i uprawnienia inspektora do jej wykonania, bez wcześniejszego zawiadomienia o zamiarze jej przeprowadzenia.

2. ZASADY FUNKCJONOWANIA SYSTEMU GOSPODARKI ODPADAMI W POLSCE W OPARCIU O OBOWIĄZUJĄCE PRZEPISY PRAWA

Głównym aktem prawnym regulującym ramy prawne dotyczące postępowania z odpadami jest ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. *o odpadach* (Dz. U. z 2018 r. poz. 992 z późn. zm.), zwana dalej „ustawą o odpadach”. Definiuje ona kluczowe pojęcia oraz ustanawia istotne wymogi w zakresie gospodarowania odpadami, w szczególności obowiązek dla zakładu lub przedsiębiorstwa wykonującego czynności związane z gospodarowaniem odpadami do uzyskania stosownego zezwolenia lub rejestracji. Określa ona także główne zasady, takie jak obowiązek postępowania z odpadami w sposób niewywierający negatywnego wpływu na środowisko lub zdrowie ludzkie, zachęcanie do stosowania hierarchii postępowania z odpadami oraz – zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci” – wymóg, aby koszty unieszkodliwiania odpadów były ponoszone przez posiadacza odpadów.

Poza ustawą *o odpadach* do głównych aktów prawnych w zakresie gospodarki odpadami należą również:

- 1) ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. z 2018 r. poz. 799 z późn. zm.);
- 2) ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. *o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi* (Dz. U. z 2018 r. poz. 150 z późn. zm.);
- 3) ustawa z dnia 11 maja 2001 r. *o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej* (Dz. U. z 2018 r. poz. 1932);
- 4) ustawa z dnia 24 kwietnia 2009 r. *o bateriach i akumulatorach* (Dz. U. z 2016 r. poz. 1803 z późn. zm.);

- 5) ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zużytych sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (Dz. U. z 2018 r. poz. 1466 z późn. zm.);
- 6) ustawa z dnia 20 stycznia 2005 r. o recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji (Dz. U. z 2018 r. poz. 578 z późn. zm.);
- 7) ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2018 r. poz. 1454 z późn. zm.);
- 8) ustawa z dnia 10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1849).

Natomiast najważniejszymi aktami wykonawczymi regulującymi kwestie gospodarowania odpadami są m.in.:

- 1) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2014 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. z 2014 r. poz. 1923),
- 2) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 stycznia 2015 r. w sprawie odzysku R10 (Dz. U. z 2015 r. poz. 132),
- 3) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 maja 2015 r. w sprawie odzysku poza instalacjami i urządzeniami (Dz. U. z 2015 r. poz. 796),
- 4) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 10 listopada 2015 r. w sprawie listy rodzajów odpadów, które osoby fizyczne lub jednostki organizacyjne niebędące przedsiębiorcami mogą poddawać odzyskowi na potrzeby własne oraz dopuszczalnych metod ich odzysku (Dz. U. z 2016 r. poz. 93),
- 5) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 7 października 2016 r. w sprawie szczegółowych wymagań dla transportu odpadów (Dz. U. z 2016 r. poz. 1742),
- 6) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 października 2015 r. w sprawie szczegółowego sposobu postępowania z olejami odpadowymi (Dz. U. z 2015 r. poz. 1694),
- 7) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 października 2017 r. w sprawie szczegółowego sposobu postępowania z odpadami medycznymi (Dz. U. z 2017 r. poz. 1975).

Pojęcie odpadu zostało zdefiniowane w art. 3 ust. 1 pkt 6 ustawy o odpadach i oznacza „**każdą substancję lub przedmiot, których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do których pozbycia się jest obowiązany**”. Odpady klasyfikuje się przez ich zaliczenie do odpowiedniej grupy, podgrupy i rodzaju odpadów, uwzględniając:

- źródło ich powstawania;
- właściwości powodujące, że odpady są odpadami niebezpiecznymi (określone w załączniku nr 3 do ustawy o odpadach);
- składniki odpadów, dla których przekroczenie wartości granicznych stężeń substancji niebezpiecznych może powodować, że odpady są odpadami niebezpiecznymi.

Każdy odpad powinien mieć nadany kod zgodnie z katalogiem odpadów określonym w rozporządzeniu Ministra Środowiska w sprawie katalogu odpadów, w którym odpady zostały podzielone w zależności od źródła ich powstawania na 20 następujących grup:

- 1) odpady powstające przy poszukiwaniu, wydobywaniu, fizycznej i chemicznej przeróbce rud oraz innych kopalin - 01;

- 2) odpady z rolnictwa, ogrodnictwa, upraw hydroponicznych, rybołówstwa, leśnictwa, łowiectwa oraz przetwórstwa żywności - 02;
- 3) odpady z przetwórstwa drewna oraz z produkcji płyt i mebli, masy celulozowej, papieru i tektury - 03;
- 4) odpady z przemysłu skórzanego, futrzarskiego i tekstylnego - 04;
- 5) odpady z przeróbki ropy naftowej, oczyszczania gazu ziemnego oraz pirolitycznej przeróbki węgla - 05;
- 6) odpady z produkcji, przygotowania, obrotu i stosowania produktów przemysłu chemii nieorganicznej - 06;
- 7) odpady z produkcji, przygotowania, obrotu i stosowania produktów przemysłu chemii organicznej - 07;
- 8) odpady z produkcji, przygotowania, obrotu i stosowania powłok ochronnych (farb, lakierów, emalii ceramicznych), kitu, klejów, szczeliw i farb drukarskich - 08;
- 9) odpady z przemysłu fotograficznego i usług fotograficznych - 09;
- 10) odpady z procesów termicznych - 10;
- 11) odpady z chemicznej obróbki i powlekania powierzchni metali oraz innych materiałów i z procesów hydrometalurgii metali nieżelaznych - 11;
- 12) odpady z kształtowania oraz fizycznej i mechanicznej obróbki powierzchni metali i tworzyw sztucznych - 12;
- 13) oleje odpadowe i odpady ciekłych paliw (z wyłączeniem olejów jadalnych oraz grup 05, 12 i 19) - 13;
- 14) odpady z rozpuszczalników organicznych, chłodziw i propelentów (z wyłączeniem grup 07 i 08) - 14;
- 15) odpady opakowaniowe; sorbenty, tkaniny do wycierania, materiały filtracyjne i ubrania ochronne nieujęte w innych grupach - 15;
- 16) odpady nieujęte w innych grupach - 16;
- 17) odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej (włączając glebę i ziemię z terenów zanieczyszczonych) - 17;
- 18) odpady medyczne i weterynaryjne (z wyłączeniem odpadów kuchennych i restauracyjnych niezwiązanych z opieką zdrowotną lub weterynaryjną) - 18;
- 19) odpady z instalacji i urządzeń służących zagospodarowaniu odpadów, z oczyszczalni ścieków oraz z uzdatniania wody pitnej i wody do celów przemysłowych - 19;
- 20) odpady komunalne łącznie z frakcjami gromadzonymi selektywnie - 20.

Gospodarowanie odpadami, zgodnie z definicją określoną w ustawie o odpadach, oznacza zbieranie, transport, przetwarzanie odpadów, łącznie z nadzorem nad tego rodzaju działaniami, jak również późniejsze postępowanie z miejscami unieszkodliwiania odpadów oraz działania wykonywane w charakterze sprzedawcy odpadów lub pośrednika w obrocie odpadami. Natomiast gospodarka odpadami jest szerszym pojęciem i obejmuje wytwarzanie odpadów oraz gospodarowanie nimi. Ponadto gospodarka odpadami musi być prowadzona w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz środowiska i nie może powodować zagrożenia dla wody, powietrza, gleby, roślin lub zwierząt, powodować uciążliwości przez hałas lub zapach, a także wywoływać niekorzystnych skutków dla terenów wiejskich lub miejsc o szczególnym znaczeniu, w tym kulturowym i przyrodniczym (art. 16 ustawy o odpadach).

Naczelną zasadą gospodarki odpadami jest tzw. hierarchia postępowania z odpadami, która opiera się na:

- 1) zapobieganiu powstawania odpadów przede wszystkim - rozumie się przez to środki zastosowane w odniesieniu do produktu, materiału lub substancji, zanim staną się one odpadami, zmniejszające: ilość odpadów, w tym również przez ponowne użycie lub wydłużenie okresu dalszego używania produktu, negatywne oddziaływanie wytworzonych odpadów na środowisko i zdrowie ludzi, zawartość substancji szkodliwych w produkcie i materiale;
- 2) zapewnieniu ich przygotowania do ponownego użycia – w przypadku gdy nie da się uniknąć powstania odpadów – rozumie się przez to odzysk polegający na sprawdzeniu, czyszczeniu lub naprawie, w ramach którego produkty lub części produktów, które wcześniej stały się odpadami, są przygotowywane do tego, aby mogły być ponownie wykorzystywane bez jakichkolwiek innych czynności wstępnego przetwarzania;
- 3) recyklingu – rozumie się przez to odzysk, w ramach którego odpady są ponownie przetwarzane na produkty, materiały lub substancje wykorzystywane w pierwotnym celu lub innych celach; obejmuje to ponowne przetwarzanie materiału organicznego (recykling organiczny), ale nie obejmuje odzysku energii i ponownego przetwarzania na materiały, które mają być wykorzystane jako paliwa lub do celów wypełniania wyrobisk;
- 4) innych procesów odzysku – w dalszej kolejności – rozumie się przez to jakikolwiek proces, którego głównym wynikiem jest to, aby odpady służyły użytecznemu zastosowaniu przez zastąpienie innych materiałów, które w przeciwnym przypadku zostałyby użyte do spełnienia danej funkcji, lub w wyniku którego odpady są przygotowywane do spełnienia takiej funkcji w danym zakładzie lub ogólnie w gospodarce;
- 5) unieszkodliwianiu odpadów – w ostateczności – rozumie się przez to proces niebędący odzyskiem, nawet jeżeli wtórnym skutkiem takiego procesu jest odzysk substancji lub energii.

W ramach gospodarki odpadami poza ww. metodami postępowania z odpadami istnieje również możliwość prowadzenia działalności wyłącznie w zakresie zbierania odpadów, które zgodnie z definicją określoną w ustawie o odpadach oznacza gromadzenie odpadów przed ich transportem do miejsc przetwarzania, w tym wstępne sortowanie nieprowadzące do zasadniczej zmiany charakteru i składu odpadów i niepowodujące zmiany klasyfikacji odpadów oraz tymczasowe magazynowanie odpadów.

Prowadzenie działalności związanej z gospodarowaniem odpadami (zarówno zbieranie, jak i przetwarzanie odpadów) wymaga uzyskania stosownego zezwolenia wydawanego przez organ ochrony środowiska (starosta, marszałek województwa – w przypadku gdy maksymalna łączna masa wszystkich rodzajów odpadów magazynowanych w okresie roku przekracza 3000 Mg bądź regionalny dyrektor ochrony środowiska – w przypadku gdy działalność prowadzona jest na terenie zamkniętym).

W przypadku zbierania odpadów zezwolenie określa:

- rodzaje odpadów przewidywanych do zbierania,
- oznaczenie miejsca zbierania odpadów,
- wskazanie miejsca i sposobu magazynowania oraz rodzaju magazynowanych odpadów,
- opis metody lub metod zbierania odpadów,
- dodatkowe warunki zbierania odpadów, jeżeli wymaga tego specyfika odpadów, w szczególności niebezpiecznych, lub potrzeba zachowania wymagań ochrony życia lub zdrowia ludzi lub środowiska,

- maksymalną masę poszczególnych rodzajów odpadów i maksymalną łączną masę wszystkich rodzajów odpadów, które w tym samym czasie mogą być magazynowane oraz które mogą być magazynowane w okresie roku,
- największą masę odpadów, które mogłyby być magazynowane w tym samym czasie w instalacji, obiekcie budowlanym lub jego części lub innym miejscu magazynowania odpadów, wynikającej z wymiarów instalacji, obiektu budowlanego lub jego części lub innego miejsca magazynowania odpadów,
- całkowitą pojemność (wyrażoną w Mg) instalacji, obiektu budowlanego lub jego części lub innego miejsca magazynowania odpadów,
- wymagania wynikające z warunków ochrony przeciwpożarowej instalacji, obiektu budowlanego lub jego części lub innego miejsca magazynowania odpadów.

Istotne jest również to, że przed wydaniem zezwolenia na zbieranie lub przetwarzanie odpadów obowiązkowe jest przeprowadzenie przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska z udziałem organu właściwego, kontroli instalacji, obiektu budowlanego, miejsc magazynowania odpadów, w których ma być prowadzone zbieranie lub przetwarzanie odpadów, w zakresie spełniania wymagań określonych w przepisach ochrony środowiska. Na podstawie ustaleń kontroli wojewódzki inspektor ochrony środowiska wydaje opinię w ww. zakresie i w przypadku negatywnej opinii – organ ochrony środowiska obowiązany jest odmówić wydania zezwolenia.

Dodatkowym wymogiem przed uzyskaniem zezwolenia jest zasięgnięcie przez organ wydający zezwolenie, opinii wójta, burmistrza, prezydenta miasta – właściwych ze względu na miejsce prowadzenia zbierania lub przetwarzania odpadów. Ponadto poza kontrolą WIOŚ, wydanie zezwolenia na zbieranie lub przetwarzanie odpadów jest uzależnione również od opinii wydanej – w wyniku kontroli – przez komendanta powiatowego Państwowej Straży Pożarnej kontroli instalacji, obiektu budowlanego, miejsc magazynowania odpadów, w zakresie spełniania wymagań określonych w przepisach ppoż oraz zgodności z warunkami ochrony ppoż określonych w operacie przeciwpożarowym. Podobnie jak w przypadku kontroli WIOŚ, organ odmawia wydania zezwolenia, jeśli opinia w zakresie spełniania wymagań ppoż jest negatywna.

Podmiot zamierzający prowadzić działalność w zakresie zbierania odpadów niebezpiecznych, odzysku odpadów przez wypełnianie terenów niekorzystnie przekształconych, zbierania lub przetwarzania odpadów komunalnych lub odpadów pochodzących z przetwarzania odpadów komunalnych, wymagającego uzyskania zezwolenia obowiązany jest posiadać tytuł prawny do nieruchomości jako: właściciel, użytkownik wieczysty (ustanowienie użytkowania nieruchomości – oświadczenie w formie aktu notarialnego, dzierżawa nieruchomości – umowa w formie aktu notarialnego). Dodatkowo do wniosku o wydanie zezwolenia podmiot ten jest obowiązany załączyć:

- Zaświadczenia o niekaralności posiadacza odpadów za:
  - przestępstwa przeciwko środowisku lub przestępstwa, o których mowa w art. 163, 164, 168 w zw. z art. 163 § 1 Kodeksu karnego,
  - przestępstwa przeciwko środowisku na podstawie przepisów ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary z dnia 28 października 2002 r. (Dz.U. z 2018 r., poz. 703)
- Oświadczenie o:

- niekaralności za wykroczenia określone w art. 175, art. 183, art. 189 ust. 2 pkt 6, art. 191 ustawy o odpadach,
  - niewydaniu w ostatnich 10 latach ostatecznej decyzji o cofnięciu zezwolenia na zbieranie odpadów, zezwolenia na przetwarzanie odpadów, zezwolenia na zbieranie i przetwarzanie odpadów lub pozwolenia na wytwarzanie odpadów uwzględniającego zbieranie i przetwarzanie odpadów lub niewymierzeniu administracyjnej kary pieniężnej, o której mowa w art. 194 ustawy o odpadach – dotyczy również wspólników, prokurentów lub członków rady nadzorczej posiadacza odpadów, który był wspólnikiem, innego przedsiębiorcy, który w ostatnich 10 latach nie otrzymał decyzji o cofnięciu zezwolenia lub kary w trybie art. 194,
  - odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań,
- Dokument potwierdzający prawo własności, prawo użytkowania wieczystego, prawo użytkowania albo umowę dzierżawy nieruchomości,
  - Operat przeciwpożarowy, zawierający warunki ochrony przeciwpożarowej instalacji, obiektu lub jego części lub innego miejsca magazynowania odpadów, uzgodnione z komendantem powiatowym (miejskim) Państwowej Straży Pożarnej,
  - Decyzję o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Kluczowym elementem warunkującym uzyskanie zezwolenia na zbieranie odpadów lub na przetwarzanie odpadów jest ustanowienie przez posiadacza odpadów zabezpieczenia roszczeń w wysokości umożliwiającej pokrycie kosztów wykonania zastępczego:

- decyzji nakazującej posiadaczowi odpadów usunięcie odpadów z miejsca nieprzeznaczonego do ich składowania lub magazynowania,
- obowiązku usunięcia odpadów wynikającego z decyzji o cofnięciu zezwolenia,

w tym usunięcia odpadów i ich zagospodarowania łącznie z odpadami stanowiącymi pozostałości z akcji gaśniczej lub usunięcia negatywnych skutków w środowisku lub szkód w środowisku w rozumieniu ustawy o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie w ramach prowadzonej działalności polegającej na zbieraniu lub przetwarzaniu odpadów.

Posiadacz odpadów obowiązany do uzyskania zezwolenia na zbieranie odpadów lub zezwolenia na przetwarzanie odpadów, pozwolenia na wytwarzanie odpadów uwzględniającego zbieranie lub przetwarzanie odpadów lub pozwolenia zintegrowanego uwzględniającego zbieranie lub przetwarzanie odpadów, prowadzący magazynowanie odpadów lub zarządzający składowiskiem odpadów jest obowiązany do prowadzenia wizyjnego systemu kontroli miejsca magazynowania lub składowania odpadów. Zapis obrazu wizyjnego systemu kontroli miejsca magazynowania lub składowania odpadów przechowuje się przez miesiąc od daty dokonania zapisu. Obowiązek udostępniania utrwalonego obrazu lub jego kopii na żądanie organu uprawnionego do kontroli działalności w zakresie gospodarki odpadami, sądu, prokuratury, Policji, Krajowej Administracji Skarbowej, Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego lub Centralnego Biura Antykorupcyjnego.

W ustawie o odpadach określono podstawowe zasady dotyczące zbierania odpadów, tj.:

- odpady są zbierane w sposób selektywny.
- zakazuje się zbierania poza miejscem wytwarzania:
  - pozostałości z sortowania odpadów komunalnych, o ile są przeznaczone do składowania;

- komunalnych osadów ściekowych,
- zakaźnych odpadów medycznych,
- zakaźnych odpadów weterynaryjnych.
- zakazuje się zbierania:
  - zmieszanych odpadów komunalnych,
  - odpadów zielonych
- poza obszarem regionu gospodarki odpadami komunalnymi, na którym zostały utworzone.

Natomiast podstawowe wymagania dotyczące magazynowania odpadów (w ramach działalności polegającej na zbieraniu odpadów czy przetwarzaniu odpadów) wymieniono poniżej:

- magazynowanie odbywa się zgodnie z wymaganiami w zakresie ochrony środowiska oraz bezpieczeństwa życia i zdrowia ludzi, w szczególności w sposób uwzględniający właściwości chemiczne i fizyczne odpadów, w tym stan skupienia, oraz zagrożenia, które mogą powodować te odpady,
- magazynowanie odbywa się na terenie, do którego posiadacz odpadów ma tytuł prawny.
- magazynowanie jest prowadzone wyłącznie w ramach wytwarzania, zbierania lub przetwarzania odpadów,
- odpady mogą być magazynowane, jeżeli konieczność magazynowania wynika z procesów technologicznych lub organizacyjnych i nie przekracza terminów uzasadnionych zastosowaniem tych procesów, nie dłużej jednak niż przez 1 rok (wyjątek niezanieczyszczona ziemia lub gleba – max. 3 lata)
- odpady przeznaczone do składowania mogą być magazynowane wyłącznie w celu zebrania odpowiedniej ilości tych odpadów do transportu na składowisko odpadów, nie dłużej jednak niż przez rok,
- w ramach zbierania odpadów maksymalna łączna masa wszystkich rodzajów odpadów, które w tym samym czasie mogą być magazynowane, nie może przekroczyć połowy maksymalnej łącznej masy wszystkich rodzajów odpadów, które mogą być magazynowane w okresie roku, określonej w zezwoleniu na zbieranie odpadów lub zezwoleniu na przetwarzanie odpadów lub pozwoleniu na wytwarzanie odpadów uwzględniającym zbieranie lub przetwarzanie odpadów.

Podmiot wykonujący transport odpadów również posiada szereg obowiązków wynikających z ustawy o odpadach.

Przed wszystkim transport odpadów odbywa się zgodnie z wymaganiami w zakresie ochrony środowiska oraz bezpieczeństwa życia i zdrowia ludzi, w szczególności w sposób uwzględniający właściwości chemiczne i fizyczne odpadów, w tym stan skupienia oraz zagrożenia, które mogą powodować odpady. Natomiast transport odpadów niebezpiecznych stanowiących towary niebezpieczne w rozumieniu art. 2 pkt 4 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o przewozie towarów niebezpiecznych odbywa się z zachowaniem przepisów o transporcie towarów niebezpiecznych.

Zlecający usługę transportu odpadów jest obowiązany wskazać transportującemu odpady wykonującemu usługę transportu odpadów miejsce przeznaczenia odpadów oraz posiadacza odpadów, do którego należy dostarczyć odpady. Natomiast transportujący odpady wykonujący usługę transportu odpadów jest obowiązany dostarczyć odpady do miejsca przeznaczenia odpadów i przekazać je posiadaczowi odpadów.

Środki transportu odpadów są oznakowane w sposób zgodny z przepisami rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 7 października 2016 r. w sprawie szczegółowych wymagań dla transportu odpadów (Dz. U. z 2016 r. poz. 1742). Przepisy tego rozporządzenia regulują również szereg dodatkowych wymagań dotyczących środków transportu oraz realizacji tego rodzaju usług.

Każdy posiadacz odpadów jest obowiązany do prowadzenia na bieżąco ich ilościowej i jakościowej ewidencji zgodnie z katalogiem odpadów (art. 66 ust. 1 ustawy o odpadach). Ewidencję odpadów prowadzi się dla każdego rodzaju odpadów odrębnie z zastosowaniem:

- ✓ karty ewidencji odpadów,
- ✓ karty ewidencji komunalnych osadów ściekowych,
- ✓ karty ewidencji zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego,
- ✓ karty ewidencji pojazdów wycofanych z eksploatacji,
- ✓ karty przekazania odpadów,
- ✓ karty przekazania odpadów komunalnych – od 1 stycznia 2020 r. (nowy dokument),

Kartę przekazania odpadów sporządza posiadacz odpadów, który przekazuje odpady.

Aktualnie kartę przekazania odpadów sporządza się w odpowiedniej liczbie egzemplarzy – po jednym dla każdego z posiadaczy odpadów, którzy przejmują odpady. Posiadacz odpadów, który przejmuje odpady od innego posiadacza, jest obowiązany potwierdzić przejęcie odpadów na karcie przekazania odpadów wypełnionej przez posiadacza, który przekazuje te odpady, niezwłocznie po jej otrzymaniu. Dopuszcza się natomiast sporządzanie zbiorczej karty przekazania odpadów, obejmującej odpady danego rodzaju przekazywane łącznie w okresie miesiąca kalendarzowego, za pośrednictwem tego samego transportującego odpady wykonującego usługę transportu odpadów temu samemu posiadaczowi odpadów. Zbiorczą kartę przekazania odpadów sporządza się niezwłocznie po zakończeniu miesiąca, którego dotyczy.

Od 1 stycznia 2020 r. obowiązywać będzie nowy dokument ewidencyjny, tj. karta przekazania odpadów komunalnych, do sporządzania której obowiązany będzie podmiot odbierający odpady komunalne od właścicieli nieruchomości, posiadacz odpadów prowadzący zbieranie lub przetwarzanie odpadów komunalnych, transportujący odpady komunalne.

Z dniem 1 stycznia 2020 r. ewidencja odpadów prowadzona będzie wyłącznie w systemie teleinformatycznym, umożliwiającym podpisanie dokumentów ewidencji odpadów za pomocą kwalifikowanego podpisu elektronicznego albo podpisu potwierdzonego profilem zaufanym ePUAP, tj. poprzez wprowadzanie danych do Bazy danych o produktach i opakowaniach oraz o gospodarce odpadami (BDO).

Przepisy ustawy o odpadach przewidują również szereg sankcji za nieprzestrzeganie przepisów dotyczących gospodarki odpadami. Do najważniejszych z nich należą administracyjne kary pieniężne oraz wstrzymanie działalności posiadacza odpadów. W art. 194 ust. 1 ustawy o odpadach określono katalog administracyjnych kar pieniężnych wymierzanych w wysokości od 5 tys. zł do 1 mln zł za:

- 1) zmianę klasyfikacji odpadów niebezpiecznych na odpady inne niż niebezpieczne (...), przez ich rozcieńczanie lub mieszanie ze sobą, lub z innymi odpadami, substancjami lub materiałami,

- prowadzące do obniżenia początkowego stężenia substancji niebezpiecznych do poziomu niższego niż poziom określony dla odpadów niebezpiecznych;
- 2) mieszanie odpadów niebezpiecznych różnych rodzajów, mieszanie odpadów niebezpiecznych z odpadami innymi niż niebezpieczne lub mieszanie odpadów niebezpiecznych z substancjami, materiałami lub przedmiotami, w tym rozcieńczanie substancji (...), lub mieszanie tych odpadów, wbrew warunkom, o których mowa w art. 21 ust. 2;
  - 3) zbieranie odpadów wbrew zakazom, o których mowa w art. 23 ust. 2;
  - 4) nieutrzymywanie zabezpieczenia roszczeń wbrew obowiązкови, o którym mowa w art. 48a ust. 11, lub niezłożenie wniosku o zmianę formy lub wysokości zabezpieczenia roszczeń zgodnie z art. 48a ust. 8;
  - 5) prowadzenie działalności w zakresie, o którym mowa w art. 50 ust. 1, bez wymaganego wpisu do rejestru;
  - 6) nieumieszczanie numeru rejestrowego na dokumentach sporządzanych w związku z prowadzoną działalnością, wbrew obowiązкови, o którym mowa w art. 63;
  - 7) dokonanie zrzutu olejów odpadowych do wód, gleby lub ziemi, wbrew zakazowi, o którym mowa w art. 93;
  - 8) rozcieńczanie lub sporządzanie mieszanin odpadów ze sobą lub z innymi substancjami lub przedmiotami, o którym mowa w art. 122 ust. 3; wydobywanie odpadów, niezgodnie z przepisami, o których mowa w art. 143 ust. 2 i art. 144.

Natomiast art. 194 ust. 4 i ust. 5 określają zasady wymierzania administracyjnych kar pieniężnych:

- ust. 4: za zbieranie odpadów lub przetwarzanie odpadów bez wymaganego zezwolenia, o którym mowa w art. 41 (od 10 tys. zł i do 1 mln zł) – wysokość kary oblicza się, uwzględniając ilość i właściwości odpadów, w sposób określony w załączniku nr 6 do ustawy,
- ust. 5: za gospodarowanie odpadami niezgodnie z posiadany zezwoleniem, o którym mowa w art. 41 (od 1 tys. zł i do 1 mln zł) – wysokość kary oblicza się, uwzględniając w szczególności ilość i właściwości, odpadów, możliwość wystąpienia zagrożeń dla ludzi lub środowiska oraz okoliczności naruszenia przepisów ustawy.

Administracyjną karę pieniężną, o której mowa w art. 194 ust. 4 i 5, wymierza się w wysokości dwukrotności kwoty określonej w art. 194 ust. 4 lub 5, w przypadku gdy wymierza się ją po raz drugi lub kolejny.

Zgodnie z art. 194b administracyjna kara pieniężna w wysokości od 1 tys. zł do 1 mln zł wymierzana jest za niedostarczanie odpadów przez transportującego odpady, wbrew przepisom art. 24 ust. 4, do: posiadacza odpadów, miejsca przeznaczenia odpadów - wskazanego przez zlecającego usługę transportu odpadów. Natomiast w art. 195 ustawy o odpadach określono karę w wysokości od 2 tys. zł do 10 tys. zł za transport odpadów bez uzyskania zezwolenia na transport odpadów lub wpisu do rejestru.

Sankcja wstrzymania działalności posiadacza odpadów na podstawie art. 32 ustawy o odpadach nakładana jest m.in. w przypadku gdy:

- posiadacz ten zbiera lub przetwarza odpady bez wymaganego zezwolenia – natychmiastowe wykonanie,

- w okresie 3 lat posiadaczowi wymierzona zostanie druga administracyjna kara pieniężna za naruszenie polegające na gospodarowaniu odpadami niezgodnie z zezwoleniem – natychmiastowe wykonanie.

3. TRANSGRANICZNE PRZEMIESZCZANIE ODPADÓW

A) MIĘDZYNARODOWE PRZEMIESZCZANIE ODPADÓW

Procedury przemieszczania odpadów.

Zezwolenia na transgraniczne przemieszczanie odpadów wydawane są na podstawie przepisów rozporządzenia (WE) nr 1013/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 czerwca 2006 r. w sprawie przemieszczania odpadów (Dz. U. L 190 z 12.7.2006). Organem odpowiedzialnym za wykonanie ww. rozporządzenia w Polsce jest Główny Inspektor Ochrony Środowiska (GIOŚ).

Aby określić procedurę w jakiej przemieszczany może być odpad niezbędne jest sklasyfikowanie odpadów.

Na potrzeby transgranicznego przemieszczania odpadów odpady dzielimy na dwie listy:

- Lista zielona

załącznik III do rozporządzenia nr 1013/2006 - lista B Konwencji Bazylejskiej + 13 rodzajów odpadów wg starej klasyfikacji OECD

W wykazie tym znajdują się odpady inne niż niebezpieczne, np.: złom metali, makulatura, odpady tworzyw sztucznych, stłuczka szklana, itp.

- Lista bursztynowa

załącznik IV do rozporządzenia nr 1013/2006 - lista A Konwencji Bazylejskiej + odpady wg starej klasyfikacji OECD

W wykazie tym znajdują się odpady niebezpieczne lub potencjalnie niebezpieczne, np.: odpady akumulatorów, odpady zawierające azbest, przepracowane oleje, odpady szkła aktywowanego (np. ekrany telewizorów i monitory komputerowe), itp.

- Odpady niesklasyfikowane

Jeśli odpad nie znajduje się na liście zielonej lub bursztynowej lub jest to mieszanina różnych odpadów, klasyfikuje się go jako odpad spoza listy. Wyjątkiem są mieszaniny odpadów wymienione w załączniku IIIA (np. mieszanina odpadów o kodzie B1010 - odpady metali i B1050 - pomieszane metale nieżelazne).

Rozporządzenie nr 1013/2006 przewiduje dwie procedury legalnego przemieszczania odpadów, tj.:

1. Procedurę uprzedniego pisemnego zgłoszenia i zgody, która wiąże się z koniecznością uzyskania pisemnego zezwolenia na planowaną wysyłkę; procedura ta dotyczy m.in. odpadów niebezpiecznych (bursztynowa lista) oraz tzw. odpadów niesklasyfikowanych, różnego rodzaju mieszanin odpadów.

W latach 2014-2017 głównym rodzajem odpadów przywożonych do Polski do odzysku, (stanowiącym corocznie od 23 do 40% całej masy przywiezionych odpadów) są stałe i mokre odpady metalonośne, stanowiące źródło surowców cynkonośnych dla hut cynku. Zawartość metali w odpadach jest porównywalna lub niekiedy wyższa od zawartości w naturalnych rudach. W 2017r. przywieziono ok. 86 tys. ton tego rodzaju odpadów oraz dodatkowo jako źródło surowców cynkonośnych ponad 3 tys. odpadów - kożuchy żuźlowe i zgary.

Następnym liczącym się corocznie strumieniem odpadów są odpady przetworzonych olejów (od ok. 17 do 21% w corocznej masie), z których odzyskiwane są oleje.

Przywożone są odpady paliwa alternatywnego - trafiają one bezpośrednio do cementowni do współspalania zastępując paliwo konwencjonalne lub do polepszenia paliwa wytwarzanego z odpadów krajowych.

Z zagranicy przywożone są również odpady akumulatorów oraz odpady z przetworzonych akumulatorów stanowiące źródło ołowiu dla przemysłu. W 2017 r. przywieziono ok. 7 tys. ton zużytych akumulatorów i ponad 20 tys. ton odpadów z przetwarzania akumulatorów.

Gdy firma występuje o wydanie zgody na wysyłkę zmieszanych odpadów komunalnych do Polski, GIOŚ ma podstawy umocowane w przepisach unijnych do wydania sprzeciwu wobec takiej wysyłki ze względu na fakt, że są to odpady komunalne i korzysta z tej możliwości.

W przypadku odpadów przemieszczanych na podstawie zezwolenia, GIOŚ jak i inne organy zagraniczne państw przez których terytoria przemieszczane są odpady, sprawują nadzór nad faktyczną realizacją wydanych zezwoleń. Odbywa się to na podstawie przepisów określonych w art. 16 rozporządzenia nr 1013/2006. Przepisy te zobowiązują:

- podmiot wysyłający odpady – do zawiadamiania wszystkich zainteresowanych organów o realizacji każdego indywidualnego transportu odpadów, co najmniej na trzy dni robocze przed rozpoczęciem transportu; ww. zawiadomienie zawiera m.in. informację o dacie rozpoczęcia danego transportu oraz masie odpadów w tym transporcie;
- odbiorcę odpadów – do zawiadamiania wszystkich zainteresowanych organów o odebraniu każdego transportu, w ciągu trzech dni od otrzymania transportu;
- odbiorcę odpadów – do zawiadamiania wszystkich zainteresowanych organów o zagospodarowaniu odpadów, w ciągu trzydziestu dni od zakończenia operacji odzysku lub unieszkodliwiania, ale nie później, niż rok po otrzymaniu odpadów.

Powyższe informacje dot. każdego transportu realizowanego na podstawie zezwolenia są przesyłane do GIOŚ, analizowane na bieżąco i wpisywane do bazy danych. Dostęp do bazy danych posiadają wszystkie służby prowadzące kontrole przemieszczania odpadów i mogą te dane wykorzystywać podczas kontroli drogowych. Na podstawie ww. informacji GIOŚ dysponuje ścisłymi danymi na temat sposobu realizacji wydanych przez siebie zezwoleń na transgraniczne przemieszczenie odpadów, w tym na temat tego, ile odpadów objętych zezwoleniem zostało faktycznie

przemieszczonych oraz kiedy odpady te zostały odebrane i przetworzone w drodze odzysku lub unieszkodliwienia przez odbiorcę. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w tym zakresie Główny Inspektor Ochrony Środowiska zleca WIOŚ przeprowadzenie kontroli u przedsiębiorcy.

Dodatkowo należy podkreślić, że generalną zasadą jest, że zezwolenie na przywóz odpadów do Polski, wydawane jest przez GIOŚ tylko w przypadku, gdy krajowa instalacja przetwarzająca odpady z zagranicy przestrzega wymagań ochrony środowiska, w tym dotyczących odzysku i recyklingu. Sprawdzane jest to przez WIOŚ w trakcie przeprowadzanych kontroli przedsiębiorców, do których przywożone są odpady z zagranicy. GIOŚ przed wydaniem zezwolenia występuje do WIOŚ o przedstawienie opinii na temat działalności zakładu.

- 2. Procedurę informowania, która ogranicza się do dołączania do wysyłki odpowiednich dokumentów (tj. formularza z załącznika VII do rozporządzenia 1013/2006) przygotowanych przez osobę organizującą przemieszczenie; procedura informowania dotyczy odpadów, które są wymienione w zielonym wykazie odpadów (takich jak np. wysegregowane frakcje złomu, makulatury, stłuczki szklanej, tworzyw sztucznych) i przeznaczone są do odzysku.**

Przemieszczenia odpadów realizowane w procedurze informowania (bez zezwolenia GIOŚ) nie podlegają obowiązkowi raportowania konkretnych transportów ani bezpośredniemu nadzorowi ze strony GIOŚ. Natomiast WIOŚ przeprowadzają również kontrole przedsiębiorców przetwarzających odpady przywiezione z zagranicy bez zezwolenia. W przypadku przywozu odpadów w procedurze informowania istotnym jest fakt, że pomimo iż przywóz tego typu odpadów nie wymaga uzyskania zezwolenia GIOŚ, to w sytuacji kiedy trafiają one w Polsce do instalacji która nie ma krajowego pozwolenia na prowadzenie odzysku odpadów taki transport należy uznać na nielegalny.

Nielegalne Transgraniczne Przemieszczanie Odpadów

Nielegalne transgraniczne przemieszczanie odpadów jest przestępstwem wymienionym w Kodeksie karnym:

Art. 183.

§ 1. Kto wbrew przepisom składowe, usuwa, przetwarza, dokonuje odzysku, unieszkodliwia albo transportuje odpady lub substancje w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu lub zdrowiu człowieka lub spowodować istotne obniżenie jakości wody, powietrza lub powierzchni ziemi lub zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 4. Karze określonej w § 1 podlega, kto wbrew przepisom przywozi odpady z zagranicy lub wywozi odpady za granicę.

§ 5. Kto bez wymaganego zgłoszenia lub zezwolenia, albo wbrew jego warunkom przywozi z zagranicy lub wywozi za granicę odpady niebezpieczne, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 6. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1–5 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Przypadki, kiedy mamy do czynienia z nielegalnym transgranicznym przemieszczaniem odpadów, wymienione są w art. 2 pkt. 35) rozporządzenia nr 1013/2006. Są to przemieszczenia realizowane:

a) bez zgłoszenia wszystkim zainteresowanym właściwym organom,

Zgłaszający nie zgłosił właściwym organom, że zamierza dokonać wysyłki odpadów. Transport odbywa się bez wymaganych dokumentów (kopii dokumentu zgłoszeniowego, oryginału dokumentu przesyłania oraz kopii zezwoleń/decyzji właściwych organów, np. kopii decyzji GIOŚ)

b) bez uzyskania zgody zainteresowanych właściwych organów,

Wysyłający zgłosił właściwym organom, że zamierza dokonać wysyłki odpadów, jednak rozpoczął przemieszczanie bez uzyskania pisemnej zgody właściwych organów lub wysyłający wysłał odpady mimo wniesienia przez właściwy organ sprzeciwu wobec takiego przemieszczania. Transport odbywa się bez dokumentów lub z niekompletnymi dokumentami (np. brak pieczęci właściwego organu w polu nr 20 dokumentu zgłoszenia).

c) uzyskanie zgody w wyniku oszustwa/fałszerstwa,

d) niezgodnie ze sposobem określonym w dokumencie zgłoszenia lub w dokumentach przesyłania,

Są to m.in. przypadki, gdy odpady zostały przewiezione do innego odbiorcy/installacji odzysku niż zadeklarowano, faktycznie transportowane są inne odpady niż wskazano w dokumentach, masa odpadów przekracza ilość wskazaną w dokumentach oraz gdy całkowita masa odpadów wysłanych w ramach jednego zgłoszenia przekracza masę, na którą wydano zezwolenie.

e) odzysk/unieszkodliwianie niezgodnie z przepisami europejskimi lub międzynarodowymi,

Przykładem może być przemieszczanie odpadów, wysłanych w celu poddania ich procesom odzysku, a których odzysk jest zakazany w kraju przeznaczenia (np. odpady zawierające azbest, niebezpieczne odpady medyczne).

f) z naruszeniem art. 34, 36, 39, 40, 41 i 43,

g) zgodnie z art. 3 ust. 2 i 4 (ogólne obowiązki w zakresie informowania, zgodnie z art. 18), w odniesieniu do którego stwierdzono, że:

i) zawiera odpady nie wyszczególnione w załączniku III, IIIA lub IIIB,

ii) został naruszony art. 3 ust. 4

ilość transportowanych odpadów przeznaczonych do badań laboratoryjnych jest większa niż 25 kg,

iii) przemieszczanie jest realizowane w sposób, który nie został konkretnie określony w załączniku VII (bez załącznika VII/nieprawidłowo wypełniony załącznik VII).

System kontroli transgranicznego przemieszczania odpadów w Polsce opiera się na współpracy organów Inspekcji Ochrony Środowiska oraz służb posiadających uprawnienia do kontroli transportów drogowych, kontroli w portach morskich oraz transportów zgłaszanych do procedury celnej.

Główny Inspektor Ochrony Środowiska pełni funkcję właściwego organu w sprawach kontroli przemieszczania odpadów, zgodnie z art. 53 rozporządzenia nr 1013/2006 Parlamentu Europejskiego i

Rady z dnia 14 czerwca 2006 r. w sprawie przemieszczania odpadów oraz na podstawie Konwencji Bazylejskiej o kontroli transgranicznego przemieszczania i usuwania odpadów niebezpiecznych. Zadania związane z kontrolą transgranicznego przemieszczania odpadów Główny Inspektor Ochrony Środowiska wypełnia także w oparciu o przepisy ustawy z dnia 29 czerwca 2007 r. o międzynarodowym przemieszczaniu odpadów.

Wojewódzcy Inspektorzy Ochrony Środowiska kontrolują podmioty gospodarcze i w razie stwierdzenia działań niezgodnych z ww. przepisami podejmują wszystkie dostępne środki oddziaływania, w tym nakładają kary pieniężne, których wysokość kształtuje się od 30 do 500 tysięcy złotych. Kontrole drogowe transportów odpadów wykonywane są na bieżąco przez Straż Graniczną, Krajową Administrację Skarbową oraz Inspekcję Transportu Drogowego, z którymi Główny Inspektor Ochrony Środowiska zawarł formalne porozumienia w sprawie współdziałania w zakresie kontroli transgranicznego przemieszczania odpadów. Obowiązek kontrolowania transgranicznego przemieszczania odpadów przez ww. służby wynika z zapisów ustawy z dnia 29 czerwca 2007 r. o międzynarodowym przemieszczaniu odpadów. W przypadku stwierdzenia nielegalnego przemieszczania odpadów organ, który ujawnił naruszenie (WIOŚ, Straż Graniczna, Krajowa Administracja Skarbowa, ITD. lub policja) zawiadamiają GIOŚ jako właściwy organ odpowiedzialny za kontakt z właściwymi organami w kraju wysyłki odpadów oraz prokuraturę, gdyż nielegalne przemieszczanie odpadów jest przestępstwem ściganym z art. 183 Kodeksu karnego. Postępowania prowadzone przez GIOŚ i prokuraturę są postępowaniami odrębnymi. GIOŚ prowadzi działania w celu ustalenia odpowiedzialnych za nielegalne przemieszczanie odpadów i zwrot do kraju wysyłki odpadów nielegalnie przywiezionych na teren Polski lub zagospodarowanie w kraju odpadów nielegalnie wysłanych z terenu Polski. Natomiast prokuratury prowadzą postępowania w oparciu o przepisy Kodeksu karnego.

B) PRZEMIESZCZANIE ODPADÓW W POSTACI POJAZDÓW

Międzynarodowe przemieszczanie odpadów w postaci pojazdów podlega tym samym procedurom, które zostały opisane w rozdziale 3 (a).

Odpady w postaci pojazdów mogą być klasyfikowane, zarówno jako odpady niebezpieczne, jak i inne niż niebezpieczne

Odpady niebezpieczne w postaci pojazdów klasyfikuje się:

- pod kodem 160104*- zużyte pojazdy wycofane z eksploatacji – zgodnie z Europejskim Katalogiem Odpadów (EWC);
- jako odpady spoza listy – zgodnie z Konwencją Bazylejską.

Przywóz do kraju ww. rodzajów odpadów wymaga zastosowania procedury uprzedniego pisemnego zgłoszenia i uzyskania zgody właściwych zainteresowanych organów.

Wywóz odpadów ww. rodzaju z kraju wymaga zastosowania procedury uprzedniego pisemnego zgłoszenia i uzyskania zgody właściwych zainteresowanych organów, przy czym przepisy rozporządzenia (WE) Nr 1013/2006 w sprawie przemieszczania odpadów wprowadzają zakaz wywozu odpadów niebezpiecznych do krajów spoza UE i do państw, których nie obowiązuje decyzja OECD.

Odpady inne niż niebezpieczne w postaci pojazdów klasyfikuje się:

- pod kodem 160106 – zużyte pojazdy wycofane z eksploatacji niezawierające płynów i innych niebezpiecznych elementów - zgodnie z Europejskim Katalogiem Odpadów (EWC);
- pod kodem B1250 – odpady pojazdów mechanicznych wycofanych z eksploatacji, niezawierające ani cieczy, ani związków niebezpiecznych – wymienionym w załączniku III do rozporządzenia nr 1013/2006 - lista B Konwencji Bazylejskiej (aneks IX KB)

Przywóz do kraju ww. rodzajów odpadów wymaga zastosowania procedury informowania.

W przypadku wywozu odpadów ww. rodzaju do państw UE obowiązuje procedura informowania, natomiast w przypadku wywozu do państw, których nie obowiązuje decyzja OECD, zastosowanie ma procedura określona przez dany kraj i wskazana w rozporządzeniu Komisji (WE) Nr 1418/2007 dotyczącym wywozu w celu poddania odzyskowi niektórych odpadów wymienionych w załączniku III lub IIIA rozporządzenia (WE) nr 13/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady do pewnych państw, których nie obowiązuje decyzja OECD w sprawie kontroli transgranicznego przemieszczania odpadów.

Kiedy pojazd staje się odpadem

Pojęcie „odpad” zostało zdefiniowane art. 3 ust. 1 pkt 6 ustawy o odpadach, według którego odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot, których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do których pozbycia się jest obowiązany.

Z treści ww. definicji wynika, iż o uznaniu przedmiotu za odpad decyduje już wystąpienie przesłanki „pozbycia się”.

Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 12 marca 2013 r. sygn. akt II OSK 2132/11 wskazał, iż "pozbycie się", które stanowi konieczną przesłankę do uznania za odpad, w istocie oznacza zmianę sposobu użytkowania wskazanego przedmiotu, czyli użytkowanie w inny sposób aniżeli nakazuje to przeznaczenie danego przedmiotu, a nowy sposób użytkowania mógłby wywoływać niekorzystne oddziaływanie na środowisko.

Dalej w wyroku z dnia 18 czerwca 2015r. sygn. akt II OSK 2874/13 ww. Sąd orzekł, że „dla uznania danego przedmiotu za odpad podlegający regulacjom ustawy z dnia 29 czerwca 2007 r. o międzynarodowym przemieszczaniu odpadów (...) oraz rozporządzenia (WE) nr 1013/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 czerwca 2006r. w sprawie przemieszczania odpadów (...), decydujące znaczenie ma stan prawny i faktyczny istniejący w chwili wprowadzenia produktu na terytorium Polski. Nabycie przez pojazd statusu odpadu uzależnione jest od tego, czy w momencie przekroczenia granicy może on być wykorzystywany zgodnie z jego pierwotnym przeznaczeniem, a zatem, czy może on poruszać się po drogach. Z tej przyczyny w postępowaniu w sprawie dotyczącej międzynarodowego przemieszczania odpadów, nie bada się możliwości przywrócenia pojazdowi stanu technicznego umożliwiającego dopuszczenie do ruchu drogowego. To co stanie się w przyszłości z pojazdem, nie ma wpływu na uzyskany przez niego status odpadu. Co równie istotne, w ww. wyroku Sąd orzekł, że „przy ocenie zdatności pojazdu do poruszania się po drogach istotne znaczenie ma ocena, czy pojazd spełnia warunki pozwalające go zarejestrować, określone w ustawie (...) Prawo o ruchu drogowym (...)”.

W wyroku z dnia 16 kwietnia 2014 r., sygn. akt II OSK 2793/12, Naczelny Sąd Administracyjny stwierdził, że „w postępowaniach w przedmiocie międzynarodowego przemieszczania odpadów, dotyczących uszkodzonych pojazdów przewożonych przez granicę, pierwszoplanowe znaczenie mają dowody z dokumentów, pozwalające ustalić przede wszystkim zamiar poprzedniego posiadacza

pojazdu oraz to, czy pojazd ten może poruszać się po drogach, czyli być użytkowany zgodnie z jego pierwotnym przeznaczeniem”.

W odniesieniu do uszkodzonych pojazdów sprowadzanych do Polski z zagranicy w pierwszej kolejności o możliwości wykorzystania takiego pojazdu zgodnie z jego pierwotnym przeznaczeniem decyduje to, czy pojazd może zostać zarejestrowany, przy czym w większości przypadków pojazdów sprowadzanych z zagranicy istnienie takiej możliwości wynika z dokumentów wydanych dla tych pojazdów przez organy właściwe w sprawach rejestracji pojazdów w państwie, w którym pojazd był zarejestrowany.

Zależnie od państwa, z którego pojazd został sprowadzony, możliwość wykorzystania pojazdu zgodnie z jego pierwotnym przeznaczeniem może wynikać z rodzaju dokumentu wydanego dla pojazdu lub też z adnotacji dokonanych w dowodzie rejestracyjnym pojazdu. Powyższą kwestię rozpatruje się także w zakresie możliwości zarejestrowania i dopuszczenia do ruchu sprowadzonego pojazdu na terytorium Polski. Przykładami mogą być dokumenty *Certificate of destruction* (USA) i *Vehicle Salvage Export Certificate V963* (Wielka Brytania). Pierwszy z nich wskazuje, iż pojazd został już na terenie USA przeznaczony do zniszczenia, a drugi natomiast stanowi zaświadczenie o eksporcie pojazdu z odzysku i zawiera adnotację, iż to zaświadczenie nie może zostać użyte do ponownej rejestracji pojazdu. Ww. dokumenty nie uprawniają do rejestracji pojazdu, zarówno na terenie państw, w których zostały wydane, jak i na terenie Polski, zatem wydanie ww. dokumentów w sposób jednoznaczny wskazuje, że sprowadzony pojazd nie może być użytkowany w Polsce zgodnie z jego pierwotnym przeznaczeniem, a jedynie może stanowić źródło części zamiennych. Brak możliwości użytkowania pojazdu zgodnie z jego pierwotnym przeznaczeniem następuje również wówczas, gdy sprowadzeniu pojazdu do Polski nie towarzyszyło przekazanie żadnych dokumentów, stanowiących odpowiednik dowodu rejestracyjnego. Istotne również w tej kwestii są adnotacje dokonane na dowodach rejestracyjnych pojazdów. Zapisy „na części”, „do kasacji”, „na złom”, „do demontażu”, „nienaprawialny” itp., wskazują, że na terenie państw, w których zostały wydane, pojazd został wycofany z eksploatacji i takie dokumenty również skutkują brakiem możliwości zarejestrowania pojazdu w Polsce. Ponadto wyżej przytoczone zapisy mogą być również dokonywane na dokumentach, stanowiących dowód zawarcia transakcji handlowej (umowy, faktury, rachunki) lub też przeznaczenie pojazdu może wynikać z oświadczenia sprowadzającego, protokołu przesłuchania świadka, itp.

W przypadku, gdy analiza dokumentacji wydanej dla pojazdu nie dostarcza odpowiedzi czy pojazd stanowi odpad, ocenie należy poddać stan techniczny pojazdu. W sytuacji, gdy zakres uszkodzeń pojazdu wymaga dokonania „drobnych napraw”, pojazd nie jest kwalifikowany jako odpad. W przypadku konieczności dokonania napraw wykraczających poza zakres „drobnych napraw”, pojazd stanowić będzie odpad. Kryterium „drobnych napraw” pojazdu zostało określone w Wytycznych Korespondentów Nr 9 w sprawie przemieszczania odpadów w postaci pojazdów, w załączniku nr 1, typ 2: Pojazd używany nadający się do naprawy – niebędący odpadem (źródło: http://www.gios.gov.pl/images/dokumenty/gospodarka_odpadami/mpo/wytyczne_korespondentow.pdf). Wytyczne Korespondentów Nr 9 przedstawiają, w jaki sposób w rozumieniu wspólnym wszystkich państw członkowskich powinno być interpretowane rozporządzenie (WE) nr 1013/2006 w sprawie przemieszczania odpadów w postaci pojazdów.

Ww. Wytyczne stanowią materiał informacyjny, nie są prawnie wiążące, ale biorąc pod uwagę wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 13 grudnia 1989r. w sprawie C-322/88 - w świetle akapitu piątego art. 189 Traktatu EWG, sądy krajowe są zobowiązane do uwzględnienia zaleceń (w tym wypadku – ww. Wytycznych), w celu rozstrzygnięcia wniesionych do nich sporów, zwłaszcza gdy rzucają one światło

na interpretację środków krajowych przyjętych w celu ich wdrożenia lub gdy są one przeznaczone do uzupełnienia wiążących przepisów wspólnotowych.

Pozbycie się, w zdecydowanej większości przypadków nielegalnego międzynarodowego przemieszczania odpadów w postaci pojazdów, przybiera formę zawarcia transakcji handlowej. Fakt, że uszkodzony pojazd, wypełniający definicję odpadu, był przedmiotem transakcji handlowej, tj. posiadał pewną wartość handlową, nie oznacza, iż nie stanowi odpadu. Obecnie odpady mogą stanowić i stanowią przedmiot swobodnego handlu, jednak obrót handlowy odpadami podlega wymaganiom przewidzianym w przepisach o ochronie środowiska, tj. uzyskania pozwoleń właściwych organów administracji publicznej.

Odpady niebezpieczne w odniesieniu do pojazdów

W przypadku odpadów w postaci uszkodzonych pojazdów, o ich niebezpiecznym charakterze przesądzać będzie zawartość płynów eksploatacyjnych (np. oleje, paliwa, płyn chłodniczy) oraz występujące w nich elementy niebezpieczne (np. skrzynia biegów, silnik, zbiornik paliwa, amortyzatory olejowe lub olejowo – gazowe, itp.). Odpady zużytych pojazdów, pozbawione elementów niebezpiecznych i osuszone z płynów eksploatacyjnych, stanowią odpady inne niż niebezpieczne.

Sprawy, których przedmiotem są odpady zużytych pojazdów w międzynarodowym przemieszczaniu odpadów, wymagają podejścia indywidualnego i analizy zarówno dokumentacji, stanu technicznego pojazdu, jak i badania okoliczności danej sprawy. Jednym z dokumentów istotnych w ww. sprawach, jest opinia rzeczoznawcy samochodowego o stanie technicznym uszkodzonych pojazdów, a także sporządzane przez rzeczoznawców wyceny. Przy tym jednak należy wyraźnie zaznaczyć, iż rzeczoznawca samochodowy nie posiada uprawnień do stwierdzenia, czy uszkodzony pojazd sprowadzony z zagranicy stanowi odpad, czy też nie. Rzeczoznawca samochodowy wydaje opinie w zakresie, do którego został uprawniony, a opinie te odnoszą się jedynie do stanu technicznego tych pojazdów. W swoich opiniach ww. rzeczoznawcy nie dokonują analizy dokumentów pojazdów, a w wielu przypadkach, pomimo relatywnie niewielkich uszkodzeń, pojazd należy zakwalifikować do odpadów właśnie z uwagi na rodzaj dokumentów, zapisy w dokumentach lub z powodu braku dokumentów, spowodowany wycofaniem pojazdu z eksploatacji na terenie państwa, z którego został sprowadzony.

4. KRAJOWE FORMY OCHRONY PRZYRODY

A) ZAŁOŻENIA OCHRONY PRZYRODY – KONTEKST HISTORYCZNY

Rola przyrody jako podstawy bytu społeczności ludzkich od wielu wieków była czymś oczywistym, a wizerunek „matki-żywicielki” wykorzystywano w wierzeniach wielu społeczności. Jednak od rewolucji przemysłowej, jaka nastąpiła pod koniec XVIII w., coraz bardziej komplikuje się relacja między różnorodnością biologiczną a bogactwem i dobrobytem człowieka. Jednocześnie rośnie

świadomość roli ekosystemów i płynących z nich usług. Dostrzegamy rosnące straty w zasobach naturalnych, takie jak pogarszający się stan środowiska czy wymieranie gatunków, a jednocześnie oczekujemy, że „normalne usługi” (np. dostęp do wody, powietrza, gleby) zawsze będą w zasięgu. Ludzkość w niewielkim stopniu uznaje wielowymiarowość utraty różnorodności lub możliwość wyczerpania korzyści z tego, co mamy z natury, jak również zrozumienie dla faktu, że wyczerpane korzyści mogą nigdy nie zostać przywrócone lub że ich przywrócenie będzie wymagało bardzo długiego czasu. Z drugiej strony odciskanie coraz większego piętna działalności człowieka na przyrodzie generuje potrzebę jej ochrony, co przyczynia się do powstawania ruchów społecznych ukierunkowanych na ten cel.

Nowoczesna idea ochrony przyrody ukształtowała się w okresie tzw. rewolucji przemysłowej, gdy zdano sobie sprawę z niszczącego działania rozwoju transportu i przemysłu. Okres rozwoju idei oraz jej wdrażanie w życie przypada na czas, kiedy Polska była pod zaborami. Nie sprzyjało to rozwojowi tego nurtu w Polsce, a ponadto w różnych zaborach przebiegało to rozmaicie. Pierwsza ustawa o ochronie przyrody powstała na podwalinach ustawy o ochronie świstaków i kozic tatrzańskich, i była wydana pod zaborem austriackim w 1868 we Lwowie przez Galicyjski Sejm Krajowy. Akt ten uznaje się za pierwszy w Europie akt prawny chroniący przyrodę. Głównymi inicjatorami tej historycznej ustawy byli Maksymilian Siła-Nowicki, Edward Janota i Ludwik Zejszner. Po zakończeniu I wojny światowej na terenach, które weszły w skład Polski, było jedynie 39 niewielkich obszarowo rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 1469 ha na Pomorzu i w Wielkopolsce, i zaledwie kilka ha w Małopolsce. W roku 1919 powołano rezerwat, który został przekształcony w Park Narodowy w Białowieży. Dopiero po pierwszej wojnie światowej w naszym kraju zintensyfikowano rozwój ochrony przyrody. Tworzono pierwsze formy ochrony przyrody oraz ogólne przepisy prawne z tym związane. Instrumenty prawne dedykowane powstawaniu form ochrony przyrody, z przerwą na II wojnę światową, rozwijane są do dziś. W ślad za tym tworzono różne formy ochrony przyrody, które opierają się na dwóch filarach: jeden to przestrzenne formy ochrony przyrody, a drugi to system ochrony gatunków, który obejmuje teren całego kraju.

B) FORMY OCHRONY PRZYRODY OBOWIĄZUJĄCE W POLSCE

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2018 r., poz. 1614 z późn. zm.) wyróżnia 10 form ochrony przyrody w Polsce.

Każda z form spełnia inną rolę w polskim systemie ochrony przyrody i służy innym celom, dlatego charakteryzuje się odmiennym reżimem ochronnym oraz zakresem ograniczeń w użytkowaniu. Formy ochrony przyrody tworzą duży i zróżnicowany zespół środków pozwalających realizować ochronę przyrody.

- Park narodowy to powierzchniowa forma ochrony przyrody, obejmująca obszar wyróżniający się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe. Park narodowy tworzy się w celu zachowania różnorodności biologicznej, zasobów, tworów i składników przyrody nieożywionej i walorów krajobrazowych, przywrócenia właściwego stanu zasobów i składników przyrody oraz odtworzenia zniekształconych siedlisk przyrodniczych, siedlisk roślin, siedlisk zwierząt lub

siedlisk grzybów. Obszar parków narodowych podzielony jest na mniejsze elementy, które różnią się metodami ochrony przyrody; mogą to być obszary ochrony: ścisłej, czynnej i krajobrazowej. W Polsce ustanowiono 23 parki narodowe o łącznej powierzchni 3168 km² (tj. 1% powierzchni kraju).

- Rezerwat przyrody to powierzchniowa forma ochrony przyrody, obejmująca obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi. Podobnie jak w przypadku parków narodowych, rezerwat lub jego część może podlegać ochronie: ścisłej, czynnej i krajobrazowej. W Polsce jest ponad 1400 rezerwatów, o łącznej powierzchni ponad 1700 km² (tj. 0,5% powierzchni kraju), wśród których znajdują się rezerваты: faunistyczne, florystyczne, leśne, krajobrazowe, torfowiskowe, łąkowe, wodne, przyrody nieożywionej, stepowe, słonoroślowe.
- Park krajobrazowy to powierzchniowa forma ochrony przyrody, która obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe, w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. W parku krajobrazowym dopuszcza się prowadzenie gospodarki leśnej, rolnej i rybackiej, z pewnymi ograniczeniami. W Polsce znajdują się 124 parki krajobrazowe o łącznej powierzchni ok. 25 tys. km², (tj. ok. 8% powierzchni Polski).
- Obszar chronionego krajobrazu to jedna z najmniej restrykcyjnych powierzchniowych form ochrony przyrody w Polsce, zajmujących różnej wielkości tereny (zwykle rozległe) obejmujące doliny rzeczne, kompleksy leśne, wzgórza, wydmy, torfowiska. Na terenie obszarów chronionego krajobrazu możliwe jest prowadzenie działalności gospodarczej, z niewielkimi ograniczeniami (np. zakaz niszczenia środowiska naturalnego, zakaz wznoszenia obiektów szkodliwych dla środowiska). W Polsce istnieje 407 obszarów chronionego krajobrazu, które zajmują ponad 70 tys. km², (tj. ponad 23% powierzchni kraju).
- Stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej jest niewyodrębniającym się na powierzchni lub możliwym do wyodrębnienia, ważnym pod względem naukowym i dydaktycznym, miejscem występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, np. jaskinie lub schroniska podskalne wraz z namuliskami oraz fragmenty eksploatowanych lub nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych. Dotychczas wyodrębniono 178 stanowisk o łącznej powierzchni ok. 10 km², (tj. ok. 0,003% powierzchni Polski).
- Użytek ekologiczny to zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej. Są to naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płyty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt, i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania. Z praktycznego punktu widzenia, użytkami ekologicznego zostają często obiekty lub obszary, które ze względu na niewielką powierzchnię i/lub mniejszą rangę walorów przyrodniczych nie mogły być objęte ochroną rezerwatową. W Polsce zarejestrowanych jest 7654 użytków ekologicznych o łącznej powierzchni ponad 450 km² (ok. 0,14% powierzchni kraju).

- Zespół przyrodniczo-krajobrazowy to fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe i estetyczne. Prowadzenie działalności gospodarczej na terenie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego jest możliwe, z uwzględnieniem postulatów przyrodników i/lub historyków. W całym kraju zarejestrowano 263 zespoły o łącznej powierzchni ok. 1239 km² (tj. 0,4% powierzchni Polski).
- Pomnik przyrody to twór przyrody ożywionej i nieożywionej lub ich skupienie o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczający się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych twórców, np. okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie. Najczęściej pomnikami przyrody zostają pojedyncze drzewa – ok. 30 tys. zarejestrowanych w Polsce lub grupy drzew – ok. 3,5 tys. zarejestrowanych w Polsce.
- Obszar Natura 2000 to powierzchniowa forma ochrony przyrody powstała zgodnie z postanowieniami Dyrektywy Ptasiej i Dyrektywy Siedliskowej. Celem utworzenia sieci obszarów Natura 2000 jest zachowanie określonych typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków, które uważa się za cenne i zagrożone w skali Unii Europejskiej. W ramach sieci obszarów Natura 2000 w Polsce wyznaczone zostały:
  - obszary specjalnej ochrony ptaków – powstałe na mocy Dyrektywy Ptasiej obszary wyznaczone do ochrony populacji dziko występujących ptaków jednego lub wielu gatunków, w których granicach ptaki mają korzystne warunki bytowania w ciągu całego życia, w dowolnym jego okresie lub stadium rozwoju (145 obszarów o powierzchni ponad 55 000 km²),
  - obszary ochrony siedlisk – powstałe na mocy Dyrektywy Siedliskowej w znaczący sposób przyczyniają się do zachowania lub odtworzenia stanu właściwej ochrony siedliska przyrodniczego lub gatunku będącego przedmiotem zainteresowania Unii Europejskiej, a także mogą znacząco przyczynić się do spójności sieci obszarów Natura 2000 i zachowania różnorodności biologicznej w obrębie danego regionu biogeograficznego (849 obszarów o powierzchni ponad 38 000 km²).Daje to łącznie 994 obszary Natura 2000, z czego 7 obszarów stanowi obszary wspólne z uwagi na całkowite pokrywanie się powierzchni, stąd łączna powierzchnia sieci wynosi ok. 68 000 km², co stanowi ok. 20% powierzchni lądowej Polski.
- Ochrona gatunkowa to forma ochrony, która ma na celu zapewnienie przetrwania i właściwego stanu ochrony dziko występujących roślin, grzybów i zwierząt oraz ich siedlisk, a także zachowanie różnorodności gatunkowej i genetycznej. Ochrona ta dotyczy gatunków rzadko występujących, endemicznych, podatnych na zagrożenia i zagrożonych wyginięciem oraz objętych ochroną na podstawie umów międzynarodowych. Listy gatunków objętych ochroną określają rozporządzenia ministra właściwego ds. środowiska, przy czym w Polsce obowiązują trzy osobne rozporządzenia w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt, roślin i grzybów. Na potrzeby ochrony gatunkowej mogą zostać wyznaczone specjalne strefy ochrony, np. wokół ptasich gniazd. Łącznie w Polsce 1836 gatunków jest objętych ochroną, wg poniższego podziału:

Grupa systematyczna	Rodzaj ochrony	Liczba gatunków	Łączna liczba gatunków w grupach systematycznych
zwierzęta	Ochrona ścisła	591	799
	Ochrona częściowa	208	
rośliny	Ochrona ścisła	415	715
	Ochrona częściowa	300	
grzyby	Ochrona ścisła	232	322
	Ochrona częściowa	90	

C) ROZMIESZCZENIE KRAJOWYCH FORM OCHRONY PRZYRODY

Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska prowadzi witrynę interaktywnych map Geoserwis, w której prezentowane są dane przestrzenne, dotyczące m.in. form ochrony przyrody w Polsce. Jest ona dostępna pod adresem geoserwis.gdos.gov.pl

W ramach Geoserwisu zostały utworzone dwie usługi według otwartych standardów Open Geospatial Consortium:

- usługa przeglądania WMS: <http://sdi.gdos.gov.pl/wms>
- usługa pobierania WFS: <http://sdi.gdos.gov.pl/wfs>

Usługi te są kompatybilne z większością programów z rodziny systemów informacji przestrzennych (GIS), takich jak ESRI ArcGIS czy QGIS, gdzie mogą być dowolnie analizowane i przetwarzane na większość popularnych formatów (m.in. ESRI Shapefile).

Dodatkowo, GDOŚ prowadzi centralny rejestr form ochrony przyrody, dostępny pod adresem: crfop.gdos.gov.pl

Należy mieć na uwadze, że w celu dokonywania czynności prawnych oraz stosowania prawa w sprawach dotyczących form ochrony przyrody związanych z ich lokalizacją oraz przebiegiem granic, należy posługiwać się bezpośrednio zapisami aktów prawnych o ustanowieniu formy ochrony przyrody lub innych regulacji jej dotyczących, a w przypadku niejasności należy skontaktować się bezpośrednio z organem, w którego kompetencjach dana forma się znajduje.

Więcej informacji na temat dostępu do danych geoprzestrzennych, w tym możliwość pobrania danych dotyczących poszczególnych form ochrony przyrody, znajduje się pod adresem <http://www.gdos.gov.pl/dane-i-metadane>

TEMATY UZUPEŁNIAJĄCE

I. MONITORING ŚRODOWISKA

GIOŚ prowadzi Państwowy Monitoring Środowiska (PMŚ), który obejmuje system pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska oraz gromadzenia, przetwarzania i rozpowszechniania informacji o środowisku.

PMŚ to programy pomiarowo-badawcze prowadzone w siedmiu podsystemach reprezentujących poszczególne komponenty środowiska lub specyficzne oddziaływania. Informacje o stanie elementów przyrodniczych zbierane są dla:

- 1) wód, w tym podziemnych, powierzchniowych, przejściowych, przybrzeżnych wraz z osadami dennymi, a także wód morza terytorialnego;
- 2) powietrza;
- 3) gleby i ziemi;
- 4) klimatu akustycznego;
- 5) promieniowania jonizującego;
- 6) pól elektromagnetycznych;
- 7) elementów różnorodności biologicznej, w tym lasów, siedlisk przyrodniczych i gatunków.

Informacje wytworzone w ramach PMŚ wykorzystywane są przez organy administracji dla potrzeb operacyjnego zarządzania środowiskiem za pomocą instrumentów prawnych, takich jak:

- postępowania w sprawie ocen oddziaływania na środowisko,
- pozwolenia na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii,
- programy i plany ochrony środowiska jako całości i jego poszczególnych elementów,
- plany zagospodarowania przestrzennego,
- dokumenty planistyczne dla obszarów objętych ochroną oraz dla gospodarowania wodami,

- które służą zapewnieniu właściwej ochrony środowiska przyrodniczego w kraju. Ponadto dzięki wymianie informacji na poziomie międzynarodowym wykorzystywane są do oceny stanu środowiska na poziomie europejskim i globalnym oraz oceny skuteczności prawodawstwa UE.

A) JAK GROMADZONE, PRZETWARZANE I UDOSTĘPNIANE SĄ DANE

Badania prowadzone są w sposób cykliczny według ustandaryzowanych metodyk i procedur. Uzupełnieniem pomiarów i obserwacji terenowych są techniki obliczeniowe i modelowanie matematyczne.

Inspekcja gromadzi i przechowuje wyniki badań w tematycznych bazach danych, które są elementem Systemu Informatycznego Inspekcji Ochrony Środowiska EKOINFONET. Informacje przestrzenne dotyczące urządzeń do monitorowania środowiska, rozumianych jako lokalizacja i funkcjonowanie urządzeń i punktów pomiarowo-kontrolnych, są dostępne na geoportalu GIOŚ INSPIRE <http://inspire.gios.gov.pl/portal/>, który jest branżowym węzłem Infrastruktury Informacji Przestrzennej.

Zgromadzone wyniki badań stanu środowiska wymagają odpowiedniego przetworzenia adekwatnie do wymagań różnych grup odbiorców, a sposób przetworzenia danych jest w wielu przypadkach określony prawem. Na ich podstawie GIOŚ ocenia jakość elementów przyrodniczych, ustala, czy standardy jakości środowiska są dotrzymywane oraz rozpoznaje, gdzie występują przekroczenia tych standardów. Inspekcja analizuje również zmiany jakości elementów przyrodniczych, ich tendencje i przyczyny oraz powiązania pomiędzy procesami zachodzącymi w środowisku, a procesami społecznymi i gospodarczymi. Rezultatem końcowym analiz są oceny poszczególnych komponentów oraz zintegrowane oceny stanu środowiska. Oceny wykonywane są w skali kraju i województwa z wykorzystaniem modelu D-P-S-I-R. (Driving Forces/czynniki sprawcze → Pressures/presje → State/stan → Impact/oddziaływanie → Response/środki przeciwdziałania). W przypadku monitoringu gatunków i siedlisk przyrodniczych oceny wykonywane są w skali regionu biogeograficznego. Polska położona jest na obszarze dwóch regionów: kontynentalnego (ok. 94% terytorium) i alpejskiego (polska część Karpat, ok. 4% powierzchni lądowej kraju) oraz w granicach morskiego obszaru Morza Bałtyckiego.

IOŚ prezentuje wyniki ocen w postaci zestawień, komunikatów czy też raportów, w tym raportów o stanie środowiska dla wybranego obszaru województwa i kraju. Raport o stanie środowiska w Polsce, zgodnie z zapisami ustawy o IOŚ, opracowywany jest nie rzadziej niż raz na 4 lata. Dane i informacje wytwarzane i/lub gromadzone przez IOŚ wykorzystywane są również na poziomie międzynarodowym, w tym przekazywane do Komisji Europejskiej i Europejskiej Agencji Środowiska (EEA) oraz wykorzystywane w przygotowaniu produktów EEA, w tym raportów dotyczących stanu środowiska w Europie. Zgodnie z ustawą o IOŚ w GIOŚ ulokowany jest także Krajowy Punkt Kontaktowy ds. współpracy z EEA, koordynujący współpracę Polski z EEA i zapewniający informacje w ramach Europejskiej Sieci Informacji i Obserwacji Środowiska EIONET.

Informacje o wynikach monitoringu prowadzonych przez GIOŚ znajdują się na stronach:

1. Monitoring jakości wód podziemnych (<http://mjwp.gios.gov.pl/>)
2. Osady wodne rzek i jezior (<http://ekoinfonet.gios.gov.pl/osady/mapa/wprowadzenie.html>)
3. Monitoring chemizmu gleb ornych Polski (http://www.gios.gov.pl/chemizm_gleb/)
4. Monitoring Ptaków Polski (<http://monitoringptakow.gios.gov.pl/>)
5. Monitoring gatunków i siedlisk przyrodniczych (<http://siedliska.gios.gov.pl/>)
6. Monitoring lasów (<http://www.gios.gov.pl/monlas/index.html>)
7. Zintegrowany Monitoring Środowiska Przyrodniczego (<http://zmsp.gios.gov.pl/>)
8. Portal „Jakości Powietrza” (<http://powietrze.gios.gov.pl/pjp/home>) zawierający prezentacje danych bieżących (z ok. 160 automatycznych stacji pomiarowych) i archiwalnych jakości powietrza, prezentacje danych na mapach oraz krótko- i długoterminowe prognozy jakości powietrza.

Przygotowana została także aplikacja mobilna „Jakość powietrza w Polsce” na urządzenia z systemem Android, Windows, iOS, prezentująca dane bieżące o jakości powietrza (dane aktualizowane co godzinę).

9. Monitoring hałasu (<http://www.gios.gov.pl/pl/stan-srodowiska/monitoring-halasu>)
10. Monitoring gatunków i siedlisk morskich (<http://morskiesiedliska.gios.gov.pl>)
11. Monitoring w ramach wdrażania Ramowej Dyrektywy w sprawie Strategii Morskiej (RDSM) (<http://rds.m.gios.gov.pl> - strona dedykowana stanowi środowiska wód morskich. Zawiera informacje o aktualnym stanie wód przejściowych, przybrzeżnych oraz strefy głębokowodnej, ocenionych na podstawie danych PMŚ za określony rok. Na stronie znajdują się również okresowe oceny stanu środowiska polskich wód morskich Morza Bałtyckiego, wykonane zgodnie z RDSM.
12. Monitoring pól elektromagnetycznych (<http://www.gios.gov.pl/pl/stan-srodowiska/monitoring-pol-elektromagnetycznych>).
13. Monitoring promieniowania jonizującego (<http://www.gios.gov.pl/pl/stan-srodowiska/monitoring-promieniowania-jonizujacego>).

II. REJESTRY I INNE SERWISY PROWADZONE W GIOŚ

GIOŚ prowadzi szereg rejestrów zbierających informacje o podmiotach, których działalność w sposób bezpośredni lub pośredni może oddziaływać na środowisko. Prowadzenie rejestrów jest umocowane w prawie. Dostęp do rejestrów możliwy jest poprzez stronę <http://www.gios.gov.pl/pl/rejestry>

Dzięki dostępowi możliwe jest sprawdzenie, czy dany podmiot spełnia obowiązki w zakresie określonych w prawie założeń dla prowadzenia działalności danego typu.

1. Rejestr Transgranicznego Przemieszczania Odpadów – (REJESTR TPO) rejestr zgłoszeń i decyzji w zakresie międzynarodowego przemieszczania odpadów – przywóz do Polski, wywóz z Polski oraz tranzyt przez terytorium kraju.
2. Rejestr zdarzeń o znamionach poważnej awarii i poważnych awarii.
3. Krajowy Rejestr Uwalniania i Transferu Zanieczyszczeń jest elementem Europejskiego Rejestru Uwalniania i Transferu Zanieczyszczeń, który spełnia zapisy Konwencji z Aarhus o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska. Rejestr ten zawiera informacje o ponad 2700 zakładach na terenie Polski, w których prowadzona jest działalność określona w załączniku I do rozporządzenia (WE) Nr 166/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 stycznia 2006r. w sprawie ustanowienia Europejskiego Rejestru Uwalniania i Transferu Zanieczyszczeń i zmieniające dyrektywę Rady 91/689/EWG i 96/61/WE (Dz. Urz. UE L 33 z 4.2.2006, str.1). Działalność tych zakładów skupia się przede wszystkim wokół następujących sektorów przemysłowych: energetyka, produkcja i obróbka metali, przemysł mineralny, przemysł

chemiczny, gospodarka odpadami i ściekami, produkcja i przetwórstwo papieru oraz drewna, intensywny chów lub hodowla inwentarza żywego i akwakultura, produkty zwierzęce i roślinne w sektorze spożywczym. Dane zawarte w rejestrze dotyczą 91 zanieczyszczeń podzielonych na następujące grupy: gazy cieplarniane, inne gazy, metale ciężkie, pestycydy, organiczne substancje chlorowane i inne substancje organiczne, substancje nieorganiczne.

Dodatkowo dostępny jest serwis mapowy (<http://mapy.gios.gov.pl/prtr>) umożliwiający społeczeństwu dostęp do informacji o zakładach znajdujących się w krajowym Rejestrze Uwalniania i Transferu Zanieczyszczeń i ich lokalizacji.

Ponadto, w ramach serwisu internetowego Głównego Inspektoratu funkcjonują również następujące portale:

- 1) Portal „Kontrola Inspekcji Ochrony Środowiska” (<http://iswk.gios.gov.pl/>) - serwis mapowy umożliwiający społeczeństwu dostęp do informacji o przeprowadzonych przez IOŚ kontrolach podmiotów korzystających ze środowiska.
- 2) Corine Land Cover (CLC) (<http://clc.gios.gov.pl/>) – serwis internetowy poświęcony wszystkim dotychczas realizowanym krajowym projektom Corine Land Cover (1990, 2000, 2006, 2012 i 2018), które są jednym z podstawowych źródeł informacji o pokryciu terenu/użytkowaniu Ziemi na poziomie Europy. Serwis daje możliwość pobrania krajowych wyników z poszczególnych projektów CLC bez konieczności składania papierowego wniosku. Zapewnia on również dostęp do usług przeglądania (WMS).

ŹRÓDŁA:

1. *Ekspertyza nt. możliwości rozszerzenia zakresu raportów o stanie środowiska opracowywanych przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska o informacje prognostyczne dotyczące zmian stanu środowiska*; Praca wykonana na podstawie Umowy 4CF sp. z o.o. z SP - GIOŚ nr 29/2016/MN finansowanej w ramach porozumienia 10/R-DUN/2016 ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę; Warszawa, grudzień 2016
2. GIOŚ. 2017. *Stan środowiska w Polsce. Sygnały 2016*. Warszawa
3. <http://www.gios.gov.pl/pl/>
4. <https://www.gdos.gov.pl/>
5. *Program Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2016-2020* dostępny na stronie: http://www.gios.gov.pl/images/dokumenty/pms/pms/PPMS_2016-2020.pdf